

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/3 2026 s. 984-999, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ANTİK ÇAĞ KERAMİK TERİMLERİNİN TÜRKÇE BİLİMSEL YAYINLARDA KULLANIMI

Reyhan ŞAHİN*

Geliş Tarihi: 1 Ocak 2026

Kabul Tarihi: 18 Şubat 2026

Öz

Klasik arkeoloji alanında bilinen en erken bilimsel çalışmalar 18. yüzyılın ikinci yarısında, batılı bilim insanları tarafından başlamıştır. Türkçe Antik Çağ keramik terminolojisi de büyük ölçüde Batı bilimsel yazınında yerleşmiş olan terimlerin Türkçeye uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte bazı terimler için hatalı ya da tutarsız kullanımlar söz konusudur. Bu durumun bir nedeni, Batı alan yazınında hatalı ya da tutarsız biçimde kullanılan terimlerin Türkçeye de aynı şekilde aktarılmış olmasıdır. Buna örnek olarak “firnis” kelimesi gösterilebilir. Bir diğer nedeni ise; bazı teknik terimlerin Batı dillerinden Türkçeye hatalı biçimde uyarlanmış olmasıdır. Örneğin İngilizcede *kylix* yerine kullanılan “cup” kelimesinin Türkçe bazı yayınlarda “kâse” olarak ifade edilmesi. Son olarak, Batı dillerinde yerleşik bir terime karşılık Türkçede farklı terimlerin kullanılıyor olması (örneğin Almancada *die Attache* kelimesine karşılık olarak “ataş, ataç ve tutaç” vs.) kavram karmaşasına neden olabilmektedir. Çalışma kapsamında Antik Çağ keramiği ile ilgili Türkçe bilimsel yayınlar incelenerek hatalı kullanılan terimler değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Antikite, keramik, form, bezeme.

THE USE OF ANCIENT CERAMIC TERMS IN TURKISH SCIENTIFIC PUBLICATIONS

Abstract

The earliest known scientific studies in the field of classical archaeology were conducted by Western scientists in the second half of the 18th century. Turkish terminology for ancient ceramics largely emerged through the adoption of terms established in Western literature. However, some terms are used incorrectly. One reason for this is that terms that were used in Western literature incorrectly were transferred to Turkish in the same way. The word ‘firnis’ can be given as an example of this. Another reason is that some technical terms have been incorrectly adapted into Turkish. For instance, the word ‘kâse’ which is used instead of ‘cup’ in English. Finally, the use of different Turkish terms corresponding to an established Western term, such as ataş, ataç, tutaç, etc., can cause conceptual confusion. Within the scope of this study, Turkish scientific publications related to ancient ceramics will be examined and incorrectly used terms evaluated.

Keywords: Turkish, Antiquity, ceramics, form, ornament.

* Doç. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, reyhansahin@uludag.edu.tr, ROR ID: [03tg3eb07](https://orcid.org/03tg3eb07).

Giriş

Yunan ve Roma uygarlıklarını inceleyen Klasik Arkeoloji disiplininin bir pozitif bilim olarak ortaya çıkışı, Batı Avrupa’da 18. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. J. J. Winckelmann 1776 yılında yayınladığı “Geschichte der Kunst des Altertums” başlıklı eserinde ana hatlarıyla Yunan ve Roma sanatını kronolojik olarak ele almıştır (Winckelmann, 1776). Bununla birlikte Antik Çağ keramiğine ilişkin bilimsel yayınlar ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkmıştır. Attika üretimi figürlü keramikler üzerine bilinen en erken bilimsel çalışmalar J. Beazley tarafından gerçekleştirilmiştir (Beazley, 1918; 1925; 1956). Hellenistik Dönem keramiklerine yönelik araştırmalar ise H. Thompson’un 1934 yılında yayımladığı ve Atina Agorası’ndan ele geçen yaklaşık 200 yıllık bir süreci kapsayan makalesiyle ivme kazanmıştır (Thompson, 1934). Yayın dili Türkçe olan Antik Çağ keramiğine ilişkin çalışmalar, görece yakın bir dönemde, özellikle 1980’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, Türkçe bilimsel yazında kullanılan Antik çağ keramik terminolojisinin büyük ölçüde Batı alan yazınından uyarlandığı görülmektedir. Öte yandan bu uyarılma süreci ne yazık ki sistematik temeller üzerine inşa edilmediğinde aksaklıklar ortaya çıkmaktadır. Özellikle belli bir mantıksal dayanak gözetmeksizin Batı dillerinden kelime kelime çeviri yoluyla Türkçeye geçmiş olan terimler bazı durumlarda kavramları doğru ifade etmemektedir.

Bunun bir nedeni söz konusu terimlerin Batı yazınında da hatalı kullanılması ve bu hatanın sorgulanmadan dilimize aktarılmış olmasıdır. Bir diğer neden, bazı terimlerin Batı dillerinde kastedilen anlamı karşılamasına karşın, bu terimlerin birebir çevirilerinin Türkçede hedeflenen kavramı nitelendirmekte yetersiz kalmasıdır. Bunlara ek olarak, Türkçe terminolojide birçok kavram için ortak bir terimin bulunmaması, bunun yerine aynı kavramın farklı araştırmacılar tarafından farklı terimlerle ifade edilmesi de zaman zaman kavram karmaşalarına neden olabilmektedir.

Çalışma kapsamında yanlış kullanımların tespit edilmesi ve bunun için bir farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır. Yanlış kullanımlar ile ilgili tespitler belirlenen başlıklar altında tanımlanacak ve bunların giderilmesine yönelik öneriler sunulacaktır.

1. Batı Alan Yazınında Hatalı Kullanılan ve Türkçeye Bu Şekilde Aktarılan Terimler

1.1. Firnis

Arkaik Dönem’den itibaren Attika üretimi keramiklerin karakteristiği olan siyah parlak yüzey İngilizce ve Almanca alan yazınında farklı biçimlerde isimlendirilmiştir. Attika keramikleriyle ilgili, bilinen en erken çalışmaları yapmış olan Beazley “black glaze ware” ya da “glazed ware” adını verir (Beazley, 1918; 1925; 1956). H. Thompson da (1934) makalesinde aynı terimi kullanmıştır. Bununla birlikte *glaze* Türkçedeki “sır” kelimesine karşılık gelmektedir.

TDK Türkçe Sözlük’e göre “sır” bazı nesnelere parlaklık vermek, dış etkilere korumak, sızmaları önlemek gibi amaçlarla sürülen saydam veya donuk vernik (Parlatır vd. 1998, s. 1969) olarak tanımlanmaktadır.

Ön Asya Arkeolojisi Seramik Terimleri Sözlüğü’ne göre “sır” ince kumun yüksek ısıda eritilmesiyle elde edilen bir eriyiktir. Çeşitli renklerde sır elde edebilmek için boraks, soda gibi alkaliler ve demiroksitler bu eriyiğe ilave edilir (Ökse, 1999, s. 29). Dolayısıyla ham maddesi

kum olan ve saydam bir madde olan sır, Attika üretimi siyah parlak yüzeyli keramikleri nitelendirmek için uygun bir terim değildir.

Atika keramiğinin kendine has, parlak, kil boya için kullanılan en yaygın terim “firnis” sözcüğüdür. Firnis kelimesi İtalyanca vernik anlamına gelen “vernice” kelimesinden türemiştir. Fransızcada “le vernis”, Almancada ise “firnis” olarak ifade edilir (Beßler, 1959, s. 162).

TDK *Türkçe Sözlük*’e göre “vernük” sürüldüğü yüzeyde koruyucu katman yapan katı cisimlerle veya kuruyan yağlarla bunları eritme özelliğindeki sıvılardan hazırlanan gereç (Parlatır vd. 1998, s. 2344).

Kelimenin konservasyon terimleri sözlüğündeki tanımı: Estetik nedenlerle veya koruma amacıyla, boyanın üzerine ince, şeffaf bir kaplama olarak son olarak uygulanan, çözücü içindeki bağlayıcı maddeden oluşan çözelti (Glos, 2015, s. 64).

Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi sıra göre daha farklı bir kimyasal içeriğe sahip olan vernik de aynı şekilde şeffaf dokudadır ve bir astar ya da boya tabakasının üzerine sürülmek suretiyle yüzeye parlaklık vermektedir. Firnis, vernik sözcüğünden türemiştir, temelde, iki sözcük eş anlamlıdır. Attika keramiğiyle ilgili bilinen en erken çalışmaları yapmış olan Beazley’nin kullandığı nitelendirmeler arasında “firnis” kelimesi yer almaz. Bu ifade B. Sparkes ve L. Talcott’un (1970) monografisinde kullanılmıştır. Yine 1990’lı yılların sonlarında S. Rotroff (1997, s. 105-106) da bu ifadeyi kullanmıştır.

Firnisin, S. Saltuk’un *Arkeoloji, Sözlüğü*’nde geçen tanımı şu şekildedir:

Boya kili de denir. Kilin havuzlarda dinlendirilmesi sonucunda en üstte kalan eriyik. Bu eriyik potasyum bakımından zenginleştirildikten sonra henüz fırına girmemiş olan kapların yüzeyine sürülür. Pişirme işlemlerinde ısının yükseltilmesi yüzeye sürülen firnisin camlaşmasını sağlar. Bu camlaşma kaplara sıvıları geçirmeyen bir özellik kazandırır. (Saltuk, 1993, s. 64)

K. İren 2003’te yayımlanmış olan Vazo Resimlerinin ışığında *Eski Yunan Çömlekçiliği* adlı eserinde, siyah figür tekniğini anlattığı bölümde şu ifadeleri kullanır:

(Vazo) Ressam(ı) fırça ile bugün yanlışlıkla firnis dediğimiz,, aslında vazanın yapıldığı hamurun su ile inceltilmiş şekinden başka bir şey olmayan, ancak belirli bir yöntem ve ısıda pişirildikten sonra parlak siyaha dönüşen karışım, bezemesi yapılacak vazo üzerindeki figür ve motifleri bir gölge şeklinde boyar. (İren, 2003, s. 29)

İren burada, “firnis” kelimesinin hatalı bir kullanım olduğunu vurgulamakta ve bu terimle anlatılmak istenen kavramın esasında ne olduğunu doğru bir biçimde okuyucuya aktarmaktadır. Bununla birlikte firnis yerine kullanılabilecek Türkçe teknik terim önerisinde bulunmamaktadır.

Arkeolojik haberlerin yayımlandığı bir internet sitesinde ise “firnis” sözcüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: Seramiğin dış yüzünü korumak, göze hoş gelmesini sağlamak amacıyla sürülen bir nevi koruyucu cila. Firnis, kilin havuzlarda dinlendirilmesiyle elde edilen eriyiktir. Bu eriyik potasyum açısından desteklendikten sonra, fırına girmeden önce keramiklerin yüzeyine sürülmekteydi. Fırında, ısıyla karşılaşan firnis camlaşır (URL 1).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi “firnis” kelimesi Antik Çağ keramikleri bağlamında alan içi yeniden anlamlandırmaya uğramıştır. Temelde vernik ile eş anlamlı olan kelime Antik Çağ keramik terminolojisi bağlamında “parlak kil boya” yerine kullanılmaktadır. Parlak kil boyanın vernikten en belirgin farkı ham maddesinin kil bulamacı (sıvı kil) olması ve

parlaklığını üç aşamalı fırınlama süreci sonucunda elde etmesidir. Ayrıca sıvı kil keramik fırınlanmadan önce kabın yüzeyine sürülür. Pişmenin ilk aşaması oksidasyon (fırına hava girişi açıktır), ikinci aşaması redüksiyon (hava girişi kapatılarak oksijensiz ortam yaratılır) ve üçüncü aşaması ise reoksidasyondur (fırına yeniden hava girişi sağlanır). Bu aşamalardan redüksiyon aşamasında sıvı kil içindeki demir katkısı, demir oksite dönüşerek rengi kararır ve parlak hafif camsı bir tabaka oluşturur. Sıvı kil ile boyanan yüzeyin dokusundaki bu değişim üçüncü aşamada fırına yeniden hava girişi sağlandığında da siyah kalır (İren, 2003, s. 40-41).

Almanca alan yazınında son yıllarda *firnis* kelimesi yerine “Schwarzer Glanzton” terimi tercih edilmektedir (Şahin, 2006). Bu kelime “siyah parlak kil” anlamına gelmektedir. Bununla birlikte *firnis* Türkçe literatürde hâlâ yaygınlığını korumaktadır (Hasdağlı, 2017; Ceylancı, 2019; Ersoy, 2020). Sonuç olarak kullanılan malzeme ve pişirme tekniği göz önünde bulundurulduğunda Attika üretimi ve bunlara öykünen Attika tipi keramiklere özgü siyah parlak yüzeyi ifade etmek için doğru terim “parlak kil boya”dır.

1.2. Vazo

Vazo sözcüğü özellikle İngilizceden dilimize çevirilmiş metinlerde kullanılmaktadır. J. Beazley İngilizce alan yazınında bu tabiri ilk kez kullanan isimdir (Beazley, 1918; Beazley, 1925; Beazley, 1956). J. Boardman’ın Atina figürlü keramikleriyle ilgili kitaplarının Türkçe çevirisinde “Atina Figürlü vazoları” ifadesi geçmektedir. Dolayısıyla *vase* kelimesi “vazo” olarak Türkçeye çevirilmiştir (Boardman, 2002; 2013).

İtalyancadan Türkçeye geçmiş bir sözcük olan vazo, *TDK Türkçe Sözlük*’te içine çiçek koymak için kullanılan kap olarak tanımlanmaktadır (Parlatır vd. 1999, s. 2337). Günlük kullanımda da bunun dışında bilinen bir anlamı bulunmamaktadır. T. Ökse (1999) *Ön Asya Arkeolojisi Seramik Terimleri Sözlüğü*’nde “Vazo” ile ilgili olarak şu ifadelerle yer vermiştir: “Bu sözcüğün vurguladığı işlevin arkeolojik alanda bulunan kaplar için ne derece geçerli olduğu tartışmalıdır. Bunların biçimleri açısından çömlekler içinde bir alt grup olarak değerlendirilmeleri daha uygun olacaktır” (s. 62-63).

Sonuç olarak İngilizce *vase*, Türkçe “vazo” kelimeleri yeme içme (şölen) maksadıyla kullanılan MÖ 6.-4. yüzyıl arasında tarihlenen siyah parlak kil boyalı Atina üretimi masa servisleri için uygun bir terim değildir. Vazo yerine “Atina Figürlü Keramikleri” ya da “Atina Figürlü Kapları” terimlerinden biri tercih edilebilir.

1.3. Megara Kâsesi

Bu kâse formu dairesel formda bir gövdeye sahiptir. Dibi ve kulbu bulunmamaktadır. Kap yüzeyinde kabartma bezeme bulunmamaktadır. Bilinen en erken örnekleri Hellenistik Dönem’de MÖ 240-220 arası tarihlerde Atina’da ele geçmiştir (Rotroff, 2006, s. 358). Kâse, çömlekçi çarkında biçimlendirildikten sonra kap yüzeyinde elde edilmek istenen kabartma bezemenin negatifinin olduğu bir matris (kalıp) içine yerleştirilir (Eren vd. 1988, s. 996).

Megara kâsesi (Megarischer Becher) tabirini ilk kez O. Benndorf kullanmıştır (Benndorf, 1868). Kabın bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, Benndorf’un bu kapların *Athenaios*’un metinlerinde Megarahların kullandığı bir kâse olarak nitelendirilen *γυάλας* ile aynı kap olduğunu düşünmesidir (*Ath. Deipn.* 11. 4). Böylece “Megara Kâsesi” terimi Batı alan yazınında yerleşmiştir. Öte yandan bu kâselerin Megara’da üretildiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Bu kullanımın hatalı olduğu henüz 20. yüzyıl başlarında H. Thompson

tarafından dile getirilmiştir. H. Thompson, Megara Kâsesi ifadesinin doğru ya da açıklayıcı bir nitelendirme olmadığını ve bu kâselerin Megara’da üretilmiş olduğuna dair bir kanıt bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte kavramın zihinlere bu şekilde yerleşmiş olması nedeniyle Thompson makalesinde “Megara Kâsesi” ifadesini kullanmayı sürdürmüştür (Thompson, 1934, s. 311, dn. 2).

Daha sonra S. Rotroff da 1982’de yayımlanan monografisinde bu soruna işaret etmektedir. Rotroff “Megara Kâsesi” teriminin arkeolojik bir yanlış anlamının ürünü olduğunu ifade eder (Rotroff, 1982, s. 2). Benndorf’un yayımladığı kâselerin Atina’da üretildiğini ve Megarayla ya da *γυάλας* ile herhangi özel bir bağlantılarının bulunmadığını belirtmiştir. Rotroff’a göre “Megara Kâsesi” teriminin yaygın olarak kullanılıyor olmasının nedeni, uzun, zahmetli ve dolaylı anlatımla ifade edilmesi gereken bir kavramı iki kelimeyle özetlemesidir. Bununla birlikte kendisi monografisinde söz konusu kaplar için “kalıp yapımı” (*moldmade*) terimini tercih eder; ki bu oldukça isabetli bir kullanımdır. Ayrıca Roma Dönemi kalıp yapımı kâselerle karışıklığı önlemek için ise “Hellenistik Dönem kalıp yapımı kâse” (Hellenistic Moldmade bowls) tanımlamasında olduğu gibi dönem ayırımına gitmenin yerinde olacağını belirtmiştir (Rotroff, 1982, s. 2). Rotroff 2006 yılında yayımladığı Hellenistik Dönem Kalıp yapımı kâseleri değerlendirdiği makalesinde “Hellenistic Moldmade bowls” ifadesini kullanmıştır (Rotroff, 2006).

Günümüzde Megara Kâsesi ifadesi Batı alan yazınında büyük ölçüde terk edilmiştir. Öte yandan Türkçe alan yazınında hâlâ güncelliğini korumaktadır. Megara kâsesinin 2009 yılında yayımlanmış olan *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*’ndeki tanımını şöyledir:

Genellikle yuvarlak dip ve kalıp yapımı kabartmalı gövdeye sahip içki kâsesi. Megara Bölgesi’nde yoğun olarak bulunması nedeniyle bu isim verilmiştir (Delemen & Çokay-Kepçe 2009, 18).

Türkçe kaleme alınmış araştırma makalelerinde de “Megara Kâsesi”nin kullanımı hâlâ devam etmektedir. Örneğin A. Ünlü, İzmir Müzesi’ndeki bir grup baskı kalıbı için “Megara Kâsesi kalıbı” ifadesini kullanmıştır (Ünlü, 2009, s. 19-20). Kâsenin kendisi için de bu ifade pek çok yayında geçmektedir (Çorbacı, 2007, s. 169-186). 2000’lerden itibaren Türkçe yayınlarda “Hellenistik Dönem kalıp yapımı kâse” ifadesi de kullanılmaya başlanmıştır (Civelek, 2004, s. 134; Civelek & Taş, 2012). Bunun dışında farklı kullanımları da mevcuttur. Örneğin: G. Kan Şahin (2019, s. 458) monografisinde, “Hellenistik Kabartma Bezemeli seramik”; C. Şimşek (2021, s. 77) ise “kabartmalı kâseler” ifadesini tercih etmiştir.

Megara’da üretimi tartışmalı olan bu kâselerin Türkçe isimlendirilmesinde de S. Rotroff gibi üretim biçimini esas almak mantıklıdır. Dolayısıyla küresel gövdeli, kabartma bezemeli bu kaplar için kullanılabilecek en uygun terim: “Hellenistik Dönem kalıp yapımı kâse”dir.

2. Batı Dillerinden Türkçeye Hatalı Biçimde Uyarlanmış Teknik Terimler

2.1. Seramik

Yunanca “keramos” sözcüğünden gelmektedir. Keramos sözcüğünün Yunancada “kil, killi toprak, çömlekçi toprağı ve topraktan yapılmış kap” anlamına geldiğı bilinmektedir (Ökse, 1999, s. 1; Bengisu, 2006, s. 5). Kelime Batı dillerine farklı biçimlerde geçmiştir. Almanca “keramik”, İngilizce “ceramic”, ve Fransızca “ceramique” olarak ifade edilir (Arseven, 1965, s. 1027; Ökse, 1999, s. 1). Antik Çağ keramiğı ile ilgili Türkçe bilimsel yayınlarda kelimenin genellikle “seramik” biçimindeki kullanıldığı görülür (Ökse, 1999, Başaran & Ergürer, 2012; Ateş, 2017; Hasdağı, 2017; Kavaz Kındığı, 2017; Şimşek & Bilgin, 2018; Ceylancı, 2019; Kan-Şahin, 2019; Ersoy, 2020; Şimşek, 2021; Şimşek & Arığ, 2021; Ok, 2022, Söğüt & Durnagölü, 2022; Tamer & Erol, 2023; Ergürer, 2024; Fırat, 2024). Yunanca transkripsiyonu olan “keramik” ise çok daha seyrek kullanılmaktadır (Çokay-Kepçe, 2006; Şahin, 2014). C. E. Arseven, “Fransızcada “c” harfiyle yazılan “ceramique” kelimesinin seramik olarak telaffuz edildiğini; kelimenin aslında Yunanca “keramos” sözcüğünden geldiğı göz önünde bulundurularak Fransızca telaffuzunun benimsenmesinin yanlış olduğunu bildirmektedir (Arseven, 1965, s. 1027). Nitekim kelime; *Sanat Ansiklopedisi*’nde “keramik” şeklinde kullanmıştır. F. Hacıade de Türkçede seramik yerine “keramik” teriminin kullanılmasının daha doğru olduğı yönünde görüş bildirmektedir (Hacıade, 2016, s. 45). Sonuç olarak kelimenin Antik Çağ terminolojisi bağlamındaki doğru kullanımı “keramik”tir.

2.2. Kâse

Pek çok İngilizce bilimsel yayında *kyliksin* karşılığı olarak “cup” kelimesi kullanılmaktadır. Cup, Türkçe çeviri yayınlarda kâse olarak ifade edilmektedir.

Cup kelimesi *Collins Dictionary*’de, küçük, genellikle tek kulplu, içinden içmek için kullanılan açık kap olarak tanımlanmaktadır (URL 2).

Kâse kelimesinin *TDK Türkçe Sözlük*’teki anlamı ise “Cam, çini, toprak vb.nden yapılmış derince çanak” (URL 3). Dolayısıyla çukurca kap için kullanılan bir nitelendirme ve İngilizcedeki “cup” ifadesinden farklı olarak kâse öncelikle sulu (çorba, muhallebi vs..) yiyeceklerin servisi içindir. Dolayısıyla içinden (içki) içmek için kullanım fonksiyonu birinci sırada değildir. *Kylix* gerek form özellikleri gerekse işlevi bağlamında Türkçedeki kâseden farklıdır. Richter & Milne’deki (1935) tanımı şu şekildedir: Nispeten sığ bir gövdeye ve genellikle yüksek bir ayağı sahip, iki kulplu içki kabı (s. 24-25). *κύλιξ* sözcüğü Antik kaynaklarda yaygın olarak içki kadehi için kullanılırdı: “kylikleri şarapla dolduruyorlardı” (Pherekrates 108.30, Kock, 1880); “yarı yarıya suyla karıştırılmış bir şarap kyliksi” (Aristophanes, *Ploutos*, 1132, Hendersen, 2002). Bir şöleni anlatırken Pindaros (Athenaios 11.480 c, Friedrich & Nothers, 2000-2001) Atina kylix’lerinden söz eder. Athenaios (11.470 e, 478 e, Friedrich & Nothers, 2000-2001) kylix’in kulplu olduğunu belirtir.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi İngilizcedeki “cup” kelimesi Türkçedeki kâse değil kupadır. *Collins Dictionary*’e göre cup kelimesinin kupa dışındaki anlamlarından bir tanesi “chalice” kelimesidir. Chalice, *kylix*ten türemiş bir kelimedir. *Collins Dictionary*’e chalice:

Yüksek saplı olan büyük bir altın ya da gümüş kâsedir. Hristiyanların Kutsal Komünyon (Ekmek-Şarap Ayini) sırasında şarabı tutmak için kullanılır (URL 2).

Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü'ne göre kyliks:

Antik Yunan dünyasında en sık kullanılan içki kabıdır. Standart formu yayvan gövde ve çift yatay kulp içerir. Yüksek ayaklı ve düz dipli iki ana tipinin yanı sıra, farklı adlarla anılan alt tipleri bulunmaktadır (Delemen & Çokay-Kepçe, 2009, s. 14).

Sonuç olarak kyliks için, özellikle chalice ile bağlantısı göz önünde bulundurulduğunda, İngilizcede cup kelimesinin kullanılması doğrudur. Bununla birlikte Türkçedeki kâse, yayvan gövdeli, yüksek saplı, iki yatay kulplu *kyliks* formuna karşılık gelmemektedir. Dolayısıyla İngilizce literatürde *kyliks* yerine kullanılan “cup” kelimesinin Türkçeye kâse olarak çevrilmesi hatalıdır. *Kyliks* form olarak “kupa” ile ilişkilendirilebilir. Nitekim bu ifade K. İren tarafından da *kylikse* seçenек olarak tercih edilmiştir (İren, 2003, s. 33). Fakat kupa da Türkçede genellikle kulplu büyük bardak için kullanılmaktadır (URL 3). Sonuç olarak bu kap formunun özellikle bilimsel metinlerde kyliks olarak orijinal Yunanca terim ile nitelendirilmesi yerinde olacaktır.

2.3. Cup Skyphos / Cup Kantharos

Kylikste olduğu gibi yatay, yüksek kulba sahip skyphos ve kantharos tipleri de İngilizce yayınlarda cup-skyphos ve cup-kantharos olarak adlandırılmaktadır (Cup-Kantharos: Rotroff, 1997, s. 5, 12, 85-89; Cup Skyphos: Rotroff, 1997, s. 83-85). Bu kelimeler bazı Türkçe yayınlarda değiştirilmeden İngilizce kullanılmaktadır (Hasdağlı, 2017, s. 55-57). Öte yandan diğer bazı yayınlarda kullanılan “kyliksoid skyphos” ya da “kyliksoid kantharos” terimleri (Çokay-Kepçe, 2006, s. 108, 109; Delemen & Çokay-Kepçe, 2009, s. 7,8) anlam itibarıyla (kylikse benzeyen, kyliksi andıran skyphos / kantharos) kelimeyi tam olarak karşılamaktadır ve bu nedenle önerilen kullanım şekli de budur.

3. Türkçede Farklı Kelimelerle İfade Edilen Kavramlar ve Terminolojik Boşluklar

3.1. Slip (en) / Engobe (fr) / Malschlicker (de)

İngilizce “slip”, Almanca “Malschlicker” terimleriyle ifade edilen kavramlar Türkçe alan yazınında “astar”, “boya kili”, “sıvı kil”, “angop” terimleriyle ifade edilmektedir. Zaman zaman birbirlerinin yerine de kullanılan bu terimler aşağıda açıklanmaktadır.

Astar oldukça geniş, kapsayıcı bir kavramdır. *TDK Türkçe Sözlük*'e göre: Sıva veya boyadan önce sürülen kat (Parlatır vd. 1998, 147).

Astarlama terimi *Ön Asya Arkeolojisi Seramik Terimleri Sözlüğü*'nde şu şekilde tanımlanmaktadır: Sulu kilin kap üzerine fırça ile sürülmesi, kabın üzerine astarın akıtılması ya da kabın sulu kile daldırılması yöntemiyle kap yüzeyinin güzelleştirilmesi ve gözeneklerin kapatılması işlemlerine verilen genel addır (Ökse, 1999, s. 27).

Klasik ve Hellenistik Dönem keramikleri özelinde, astarın ham maddesi kil bulamacıdır. Dolayısıyla Attika tipi keramikler için tipik olan siyah parlak kil boyanın (firnis) ve astarın ham maddesi aynıdır. Her ikisi de kil bulamacıdır. Öte yandan yukarıda özetlendiği gibi, kil boyanın siyah ve parlak görünüm kazanması için demir ve potasyum bakımından zenginleştirilmiş boya kilinin fırınlanmadan önce kabın yüzeyine sürülmesi ve bunun sonrasında çömlekçi fırınında üç aşamada (oksidasyon, redüksiyon, reoksidasyon) pişirilmesi gerekmektedir (İren, 2003, s. 40-41). Bununla birlikte astarlı keramiklerde boya kili, fırınlamadan önce ya da sonra keramiğin yüzeyine uygulanabilir (URL 4). Astar, keramik yüzeyleri kaplamak amacıyla kullanılmalarının yanı sıra bezeme için zemin de oluşturabilir (Dilay, 2023, s. 189). Astar için kullanılan kil bulamacı ince

kıvamlı olabildiği gibi, kalın kıvamlı da olabilir. Genellikle renklidirler ve daha açık renk, daha koyu renklerdeki keramiklerin yüzeyine uygulanabilirler (URL 4).

Bazı yayınlarda ise astarın bir üst kavram olarak kullanıldığı da görülür. Örneğin: S. Dilay, daha sulu astarın “slip” daha koyu kıvamlı ve renkli olanların ise “angop” olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir (Dilay, 2023, s. 189). Fakat bu durum Antik Çağ keramikleri için geçerli değildir. Antik Çağ keramiği söz konusu olduğunda astar ve boya kilinin eş anlamlı olarak kullanımı doğru ve uygundur. İngilizcedeki slip ve Almancadaki Malschlicker de astar ya da boya kili kelimelerine karşılık gelmektedir. Fransızca “engobe” sözcüğünden dilimize uyarlanmış olan “angop” da temelde bu kavramlarla eş anlamlı olmakla birlikte genellikle modern keramik sanatı bağlamında yoğun kıvamlı ve renkli astar için kullanılır (Hacızade, 2016, s. 46, Tablo 1).

3.2. Ware

İngilizce ve Almanca alan yazınında üst kavramları (Fine Ware, Coarse Ware) ya da farklı keramik kategorilerini ifade etmek için (Colour Coated Ware, Red Slip Ware vs.) kullanılan bir terimdir. Kelimenin Türkçe karşılığı; keramik grubu / mal grubudur. Antik Çağ keramiğiyle ilgili Türkçe bilimsel yayınlarda “ware” kelimesine karşılık gelen tek bir kelime yoktur. Farklı kelime ya da kelime gruplarıyla ifade edilmektedir. Fine ware, ince keramikler; coarse ware, kaba keramikler (Fırat, 2012; 2024); table ware, sofrta kapları (Ateş, 2017, s. 94) gibi örnekler verilebilir.

3.3. Colour Coated Ware

İngilizce alan yazınında “Colour Coated Ware” olarak isimlendirilen mat renkli astarlı keramikler Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemi’nde Doğu Akdeniz genelinde ele geçen örneklerden yola çıkılarak J. W. Hayes tarafından isimlendirilmiştir (Hayes, 1991, s. 23-31). Batı Anadolu’da Ephesos ve Priene’de, bu gruptan tabak, kâse gibi masa servisleri genellikle mat kırmızı astarlı ya da koyu kahverengi ve siyah astarlıdır (Ephesos: Ladstätter, 2010, taf. 220, K214; Priene: Fenn, 2016, farbtafel 2, A252.).

“Colour Coated Ware” için Türkçede kullanılan terimlerden bazıları şunlardır: Astar boya (Yavuz, 2007, s. 30), basit astarlı kaplar (Tamer & Erol, 2023, s. 107; Şimşek & Arıç, 2021, s. 53), mat siyah firnis (Ergürer, 2024, s. 95), Hellenistik siyah astarlı (Kan-Şahin, 2019, s. 74), Hellenistik Dönem astarlı keramikleri (Şahin, 2014, s. 157) renkli astarlı keramik (Oransay, 2014, s. 48). Burada tek tip kullanım için öneri: “Hellenistik Dönem Renkli astarlı keramikleri”dir.

3.4. Late Roman Light Coloured Ware

İngilizce alan yazınında “Late Roman Light coloured Ware” (LRLCW) olarak adlandırılan, Geç Antik Çağ’ın açık renk, ince ve mat astarlı keramiklerinin de Türkçe alan yazınında farklı karşılıkları bulunmaktadır. Geç Roma Açık Renkli Seramikler (Ok, 2022), Light Colored (Açık Renkli) Geç Roma Seramikleri (Kavaz Kındığılı, 2017), Açık Renkli Geç Roma Seramikleri (Başaran & Ergürer, 2012), Geç Roma Dönemi açık renk astarlı keramikleri (Şahin, 2020), Geç Roma Dönemi Açık Renkli Seramikleri (Tekkök-Karaöz, 2023, s. 104.) ifadeleri tespit edilmiş olanlardır. Burada tek tip kullanım için öneri “Geç Roma Dönemi Açık Renkli Seramikleri”dir.

3.5. Attasche

“Mangal” ya da “közlük” olarak adlandırılan ısınma ve ısıtma gereçlerinden Hellenistik Dönem’e özgü silindirik gövdeli tipteki örneklerde, yarı küre gövdeli ateş çanağının kenarlarında yer alan ve üzerine konan kabı destekleyen kabartma bezemeli unsurlar Almanca bilimsel yayınlarda, “Attasche” olarak adlandırılmaktadır (Şahin, 2003). Kelime, Fransızcadaki “Bağlamaya, tutmaya / sabitlemeye yarayan her şey; bağ, kayış, kopça / agraf vb.: Bir koşum bağı / kayışı” anlamlarına gelen *l’attache* kelimesinden türemiştir (URL 5). Almanca “Attasche” kelimesine karşılık olarak Türkçe bilimsel yayınlarda farklı terimler karşımıza çıkmaktadır: M. Şahin (2011), “ataş”; Ş. Yener (2018, s. 807-808) “ataç” kelimelerini kullanmışlardır. Ataş / ataç kelimeleri Fransızcadaki *l’attache* sözcüğünün Türkçeleştirilmiş biçimidir. *TDK Genel Türkçe Sözlük*’te, kâğıtları birbirine tutturmak için kullanılan, telden yapılmış araç; tutturgaç olarak tanımlanmaktadır (URL 3). Dolayısıyla kelime mangalların çanak kısmında destek amaçlı kullanılan kabartma bezemeli unsurları tam karşılamamaktadır.

B. Söğüt ve N. Durnagölü ise bu parçaya “tutaç” adını vermektedir (Söğüt & Durnagölü, 2022, s. 59-60). Tutaç kelimesi ise “laboratuvar maşası ve tutacak” anlamlarını taşımaktadır (Parlatır vd. 1998, s. 2255).

Kullanım amacı dikkate alındığında “die Attasche” kavramı en iyi açıklayan terim “destek”tir. Destek kelimesinin *Genel Türkçe Sözlük*’teki tanımı şöyledir: Üzerine bir şey oturtmaya, tuturmaya, koymaya yarar araç; bindi, hamil: Şamdan, sehpa, sacayak birer destektir (Parlatır vd. 1998, s. 568). Buna göre İngilizce “Brazier attachment”; Almanca “Kohlebecken-Attasche” tamlamalarının Türkçe karşılığı “mangal desteği”dir.

3.6. Bezemelerin ve Kapların Farklı Bölümlerinin Adlandırılması

Özellikle Klasik Çağ Attika tipi keramiklerde yaygın biçimde görülen palmet motifleri yüzeye pozitif bir matrisin basılmasıyla üretilmiştir. İngilizcede “stamped palmette”, Almandada “gestempelte Palmette” olarak kullanılır. Türkçe literatürde bu bezeme biçimi tanımlanırken: Baskı palmet (Şimşek & Bilgin, 2018), damga şeklinde palmet ya da damgayla yapılmış (Çokay-Kepçe, 2006, 117, SFr 41) ifadeleri kullanılır. Teknik olarak bezemenin pozitifini taşıyan baskı kalıbının kap yüzeyine bastırılmasıyla elde edildiğinden bu bezeme için önerilen kullanım “Palmet baskılı (kap)”, ya da “Baskı Palmet (motifi)” şeklindedir.

Yunan ve Roma Dönemi keramik bezeme unsurları bağlamında İngilizcedeki *rouletting* kelimesi için Türkçede genellikle rulet (Şimşek & Bilgin, 2018) kullanılmaktadır. Bezeme, kabın tondosunu konsantrik bir daire biçiminde çevreleyen dış motiflerinden oluşur. Dolayısıyla İngilizce *rouletting* olarak adlandırılmasının sebebi de budur. Klasik Çağ keramikleri için çok daha seyrek kullanılan çentik (Ceylancı, 2019, s. 33, 52) ise; bu bağlamda hatalıdır. Bir şeyin kenarından kesilerek ya da kırılarak açılan küçük çentik, tırtık anlamında kullanılır (Parlatır vd. 1998, s. 461). Konsantrik bir daire oluşturacak biçimde uygulanmış olması gerekmez. Çentik, Tunç Çağı keramiklerinde kullanılan bir motiftir.

Ayrıca keramiklerin farklı kısımlarının tanımlanmasında kullanılan ifadeler de çeşitlidir. Örneğin kapların alt bölümleri için, belirli bir sistematik gözetilmeksizin ayak, dip, kaide gibi farklı terimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. *TDK Türkçe Sözlük*’e göre “dip” sözcüğünün, oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü; derin ve taban gibi anlamları bulunmaktadır (Parlatır vd. 1998, s. 596). Dolayısıyla özellikle tabak, kâse, çanak, kyliksoit skyphos ve kyliksoit kantharos gibi

kaplarda dip kelimesi tercih edilmelidir. Bunun nedeni söz konusu kapların basit halka formunda, sığ bir alt bölüme sahip olmalarıdır.

Aşağıdaki tabloda Türkçede farklı karşılıkları olan terimler ve önerilen kullanımları özetlenmiştir.

Tablo 1: Türkçede Farklı Karşılıkları Olan Terimler ve Önerilen Kullanımları.

Terim	Türkçedeki Farklı Kullanımlar	Önerilen
Ware (en. de)	keramikler, seramikler, keramik grubu, kaplar	grup
Colour Coated Ware (en.)	Astar boya, Basit astarlı kaplar; Mat siyah firnis Hellenistik Siyah Astarlı, Hellenistik Dönem Astarlı keramikleri, Hellenistik Dönem renkli astarlı keramikleri	Hellenistik Dönem renkli astarlı keramikleri
Late Roman Light Coloured Ware	Light Colored (Açık Renkli) Geç Roma Seramikleri, Açık Renkli Geç Roma Seramikleri, Geç Roma Dönemi açık renk astarlı keramikleri	Geç Roma Dönemi açık renk astarlı keramikleri
Attache (en. de)	ataş, ataç, tutaç	destek
Stamped Palmette (en.) Gestempelte Palmette (de.)	baskı palmet, damga şeklinde palmet, damgayla yapılmış palmet	Baskı palmet
Rouletting (en.)	rulet, çentik	rulet
Foot (en.) Fuss(de.)	ayak, dip, kaide	dip* *tabak, kâse, çanak, kyliksoid skyphos ve kyliksoid kantharos formlarında
Bowl with outturned rim (en.); Napf mit ausbiegendem Rand (de:)	dışa kıvrık ağızlı kâse, dışa dönük ağızlı kâse, dışa çekik ağızlı	dışa çekik ağızlı kâse

4. Tartışma ve Sonuç

Batı alan yazınında başlangıçtan itibaren hatalı kullanılmış olan bazı Antik Çağ keramik terimlerinin Türkçe’ye de aynı şekilde hatalı olarak aktarıldığı görülmektedir. Vernik kelimesinden türemiş olan *firnis* kelimesinin “siyah parlak kil boya” için kullanılmaya başlaması alan içi yeniden anlamlandırma gibi görünse de bu terimin terminolojik bir hata olduğu 2000’lerin başından itibaren Batı yazınında ve Türkçe alan yazınında sıklıkla vurgulanmaktadır. Benzer durum Megara kâsesi için de geçerlidir. Bu terimler, güncel İngilizce ve Almanca literatürde büyük ölçüde terk edilmiş olmakla birlikte Türkçe alan yazınında hâlâ güncelliğini korumaktadır. Dolayısıyla Batı dillerinden Türkçeye aktarılan bazı hatalı kullanılan terimler Batı yazınında zaman içinde mantıksal dayanağı olan doğru terimlerle karşılanmaya başlansa da bunun Türkçe alan yazınına yansması zaman almaktadır. Bu nedenle Uluslararası bilim dilinden kopmamak için Antik Çağ keramik terimlerinin düzenli olarak gözden geçirilerek güncellenmesi bir zorunluluktur.

Batı dillerinde bazı terimlerin Türkçe karşılıkları anlatılmak istenen kavramı ifade etmekte yetersiz kalabilmektedir. İngilizcede *kyliks* yerine kullanılan “cup” Türkçeye kâse olarak aktarılmıştır ki bu ifade içki içmek amaçlı kullanılan, yüksek ayak tablalı, çift kulplu, sığ ve yayvan bir çanak kısmına sahip olan kyliks için pek uygun bir nitelendirme değildir. Böyle durumlarda öncelikle eğer biliniyor ise, kap formlarının adını Yunanca ya da Latince terimlerle ifade etmek yerinde bir tutum olacaktır. Nitekim çağdaş dillerde birebir güncel karşılığı olmayan kap formları *kyliks* ile sınırlı değildir. Athenaios’un metinlerinde geçen, “skyphos”, “kantharos” gibi orijinal Yunanca isimleri bilinen diğer içki kapları modern araştırmalarda da bu isimlerle

nitelendirilmektedir. Ya da bazen bazı özel formları sınıflandırmayı kolaylaştırmak amacıyla, modern araştırmalarda özel isimler verilebilmektedir. Örneğin: skyphosun özel bir formu olan daha geniş ağızlı ve bodur gövdeli tipi “bolsal”da olduğu gibi. Bolsal kelimesi, formun en yoğun biçimde ele geçtiği, Bologna ve Salonici yani İtalyanca Bolonya ve Selanik kelimelerinin ilk hecelerinden türetilmiş yapay bir terimdir (Sparkes & Talcott, 1970, s. 107). Benzer biçimde “amphora” ile ilişkili bir form olan “pelike” için de geçerlidir. Temelde masa amphoralarıyla yakın benzerlik gösteren kap formu, kendine has yüksek kulbu ve geniş ağız nedeniyle ayırt edici olması için modern araştırmalarda “pelike” olarak adlandırılmaktadır (Richter & Milne, 1935, s. 4-5; Sparkes & Talcott, 1970, s. 49).

Batı alan yazınında yerleşmiş olan fakat Türkçe yazında boşluk bulunan ya da Türkçe farklı kelime veya kelime gruplarıyla ifade edilen kavramlar bir diğer sorunlu kategoridir. Terminolojik boşluk ya da Batı dillerindeki yerleşik bir terime karşılık kullanılan birden fazla Türkçe terim dikkatle ele alınmalıdır. Bunun için kavramı en doğru biçimde karşılayan, mantıksal dayanağı olan ortak, yerleşik terimler bulunması esastır. Ayrıca sadece yerleşik terimlerin kullanılması değil, F. Hacıoğlu’nin makalesinde değindiği gibi kullanılan bir terimin farklı yazılış biçimleri yerine (örneğin “kuvarts”, ”kuvartz”, ”kvarts”, ”kuars”) sadece birinin tercih edilerek kullanılması da önemlidir (Hacıoğlu, 2016, s. 49). Bu tür yaklaşımlar Türkçenin bilim dili olması yolunda önemli bir adım olacaktır.

Sonuç olarak Antik Çağ keramik terimlerinin Türkçe alan yazınında sağlam dil bilimsel temeller üzerine inşa edilmiş yerleşik bir geleneğe sahip olabilmesi, bu alana yönelik sistematik çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Bu konuyla ilgili öneriler şu şekilde özetlenebilir:

1- Antik Çağ keramikleri bağlamında bir kavramın öncelikli olarak eski Yunanca ya da Latince ismi tercih edilmelidir. Eğer eski Yunanca ya da Latince ismi bilinmiyorsa kavram için Türkçe bir terim aranmalıdır.

2- Bir terimi doğrudan Batı dillerinden Türkçeye çevirmek yerine, malzeme, form, yapım tekniği, astar tipi / bezeme biçimi gibi hususlar dikkate alınarak mantıksal bir dayanağı olan Türkçe terimler bulunmalıdır.

3- Türkçe Antik Çağ keramik terminolojisinde aynı kavramın farklı terimlerle ifade edilmesi yerine yerleşik tek tip terimlerin tutarlı bir biçimde tercih edilerek kullanımı teşvik edilmelidir.

4- Hâlen kapsamlı bir Antik Çağ keramik terimleri sözlüğünün bulunmaması, Türkçe alan yazını açısından önemli bir eksikliktir. Terimlerin etimolojik kökenlerinin ve kavramların adlandırılmasını etkileyen diğer unsurların ayrıntılı biçimde ele alındığı bir terminoloji sözlüğü, Antik Çağ keramiği alanında profesyonel olarak çalışan uzmanlar ile Türk dili ve dil bilimi alanında uzmanlaşmış bilim insanlarının iş birliğiyle hazırlanmalıdır. Ayrıca Türkçe terminoloji sistematığının oturtulması amacıyla atölyeler düzenlenmelidir. Atölyelerde tartışılan fikirler yayımlanarak bilim dünyasına sunulmalıdır.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar, İngilizce özet ve İngilizce genişletilmiş özetin son okuması için DeepL (Yapay Zekâ) yazılımından yararlandığını beyan eder.

Kaynaklar

- Arseven, C. E. (1965). *Sanat ansiklopedisi*. MEB.
- Ateş, G. (2017). Aizanoi Helenistik ev seramik buluntuları. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 91-111. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/348228>
- Başaran, C., & Ergürer, H. E. (2012). Parion Odeion'u (Bouleuterion?) 2010 çalışmaları ve "Odeion'da bulunan seramikler. *Olba*, 20, 245-289. <https://dergipark.org.tr/en/pub/olba/article/593271>
- Beazley, J. D. (1918). *Attic red-figured vases in American museums*. Harvard University Press.
- Beazley, J. D. (1925). *Attische Vasenmaler des rotfigurigen Stils*. Mohr.
- Beazley, J. D. (1956). *Attic black-figure vase-painters*. Clarendon Press.
- Bengisu, M. (2006). *Seramik bilimi ve mühendisliği*. Nobel.
- Benndorf, O. (1868). Griechische und sizilische Vasenbilder. Gutentag. https://archive.org/details/gri_33125008119683/page/n7/mode/2up
- Beßler, O. (1959). *Prinzipien der Drogenkunde im Mittelalter: Aussage und Inhalt des Circa instans und Mainzer Gart*. Yayımlanmamış habilitasyon tezi, Halle an der Saale: Martin-Luther-Universität.
- Boardman, J. (2002). *Kırmızı figürlü Atina vazoları: Arkaik Dönem* (G. Ergin, Çev.). Homer.
- Boardman, J. (2013). *Siyah figürlü Atina vazoları* (G. Ergin, Çev.; 2. bs.). Homer.
- Ceylancı, Z. (2019). *Nif Dağı kazısında bulunan siyah fırnisli seramikler ile Batı Yamacı seramikleri*. (Tez No: 563721) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Civelek, A. (2004). Phokaia Hellenistik dönem kalıp yapımı kâseleri. *Olba*, 9, 123-142. <https://dergipark.org.tr/en/pub/olba/article/594407>
- Civelek, A., & Taş, H. Y. (2012). Adana Müzesi'nde korunan kalıp yapımı kâseler. *Colloquium Anatolicum*, 11, 123-150. <https://dergipark.org.tr/en/pub/collan/article/919853>
- Çokay-Kepçe, S. (2006). *Antalya Karaçalı nekropolü*. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Araştırmaları Enstitüsü.
- Çorbacı, Y. Y. (2007). Mersin Müzesi'nde bulunan Megara Kâseleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 169-186. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/article/59979>
- Delemen, İ., & Çokay-Kepçe, S. (2009). *Yunan ve Roma kap formları sözlüğü*. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.

- Dilay, S. (2023). Astar kazıma tekniğinin seramik sanatındaki uygulamaları. *Social Sciences Research Journal*, 12(1), 187-195. <https://socialsciencesresearchjournal.com/index.php/ssrj/article/view/227>
- Eren, H., Gözaydın, N., Parlatur, İ., Tekin, T., & Zulfikar, H. (1988). *Türkçe sözlük (Türk Dil Kurumu Yayınları, No. 549)*. Türk Tarih Kurumu.
- Ergürer, H. (2024). Syedra Hellenistik Dönem seramiği üzerine ön değerlendirme. *Arkeoloji ve Sanat*, 176, 93-114. <https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/1273303/syedra-hellenistik-donem-seramigi-uzerine-on-degerlendirme>
- Ersoy, A. (2020). *Smyrna / İzmir Hellenistik Dönem seramiği*. İstanbul: Ege.
- Fenn, N. (2016). *Späthellenistische und frühkaiserzeitliche keramik aus Priene: Untersuchungen zu Herkunft und Produktion* (Priene 4, Archäologische Forschungen 35). Reichert Verlag.
- Fırat, M. (2012). Phokaia Roma Dönemi seramikleri: Altılıklar. *Arkeoloji Dergisi*, 17, 105-115. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/178600/phokaia-roma-donemi-seramikleri-altiliklar>
- Fırat, M. (2024). Phokaia'da Roma Dönemi seramik üretimi: üretim alanları ve buluntular üzerine bir değerlendirme, *SRMKA*, 6, 71-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/srmka/article/1563394>
- Friedrich, C. & Nothers, T. (2000-2001). *Athenaeus Naucratis Das Gelehrtenmahl*: Buch 11.
- Glos, E. (2015). *European illustrated glossary of conservation terms for wall paintings and architectural surfaces*. Michael Imhof.
- Hacızade, F. (2016). Seramik alanında kullanılan terim ve kavramlarda Türkçenin durumu. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, 9- 54. <https://doi.org/10.21563/sutad.187094>
- Hasdağlı, İ. (2017). Bir deneme parçası ışığında Doğu Thrakia'da Attika taklidi siyah firnisli seramik üretimi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 42-66. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/591583>
- Hayes, J. W. (1991). *Hellenistic and Roman pottery* (Paphos 3). Republic of Cyprus, Department of Antiquities.
- Henderson, J. (2002). *Aristophanes Plutus*. Harvard University Press.
- İren, K. (2003). *Vazo resimlerinin ışığında Eski Yunan çömlekçiliği*. Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.
- Kan-Şahin, G. (2019). *Hadrianopolis seramik buluntuları*. Türk Tarih Kurumu.
- Kavaz-Kındıgılı, B. (2017). Zeytinliada Light Colored (açık renkli) Geç Roma seramikleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 38, 151-176. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunigsed/article/301474>
- Kock, T. (1880). *Comicorum Atticorum fragmenta* (Vols. 1-3). Teubner.
- Ladstätter, S. (2010). Keramik., In *Das Prytaneion in Ephesos* M. Steskal (Ed.), (*Forschungen in Ephesos*, 9(4), s. 85-173). Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://doi.org/10.11588/diglit.43877#0019>
- Ok, M. (2022). Tripolis'te bulunan Geç Roma açık renkli seramikler. *Arkeoloji Dergisi*, 29(2), 181-195. <https://doi.org/10.51493/egearkeoloji.1126272>
- Oransay, B. S. A. (2014). The Hellenistic pottery from side excavations. *Colloquium Anatolicum*, 13, 45-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/collan/article/919777>
- Ökse, T. (1999). *Ön Asya arkeolojisi seramik terimleri*. Arkeoloji ve Sanat.

- Parlatır, İ., Gözaydın, N., Zülfikar, H., Tezcan Aksu, B., Türkmen, S., & Yılmaz, Y. (1998). *Türkçe Sözlük* (9. bs., Türk Dil Kurumu, No. 549). Türk Tarih Kurumu.
- Richter, G. M. A., & Milne, M. J. (1935). *Shapes and names of Athenian vases*. The Metropolitan Museum of Art.
- Rotroff, S. I. (1982). *Hellenistic pottery: Athenian and imported moldmade bowls* (The Athenian Agora, Vol. 22). The American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S. I. (1997). *Hellenistic pottery: Athenian and imported wheelmade table ware and related material* (Athenian Agora, 29). American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S. I. (2006). The introduction of the moldmade bowl revisited: Tracking a Hellenistic innovation. *Hesperia*, 75(3), 357-378. <https://doi.org/10.2972/hesp.75.3.357>
- Söğüt, B., & Durnagözü, N. (2022). Karia Stratonikeia territoriumu'ndan figürlü mangal tutaçları. *Lycus Journal*, 5, 59-92. <https://doi.org/10.54577/lycus.1079176>
- Sparkes, B. A., & Talcott, L. (1970). *Black and plain pottery of the 6th, 5th and 4th centuries B.C. (The Athenian Agora, 12)*. American School of Classical Studies at Athens.
- Şahin, M. (2003). *Hellenistische Kohlenbecken mit figürlich verzierten Attaschen aus Knidos* (Knidos-Studien; 3). Bibliopolis.
- Şahin, M. (2011). Myndos Mangal Ataşları ışığında Akdeniz'de ticari ilişkiler. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu - III. Mersin ve Doğu Akdeniz, 7-8 Nisan 2011 (Mersin 2011), 32-35.
- Şahin, R. (2006). *Keramik Attischen Typs mit Schwarzem Glanzton aus Priene*. [Yüksek lisans tezi, Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi-Frankfurt am Main]. https://www.academia.edu/1209600/%C5%9Eahin_R_Keramik_Attischen_Typs_mit_Schwarzem_Glanztone_aus_Priene
- Şahin, R. (2014). Karataş Burnu yüzey araştırmasında bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi keramikleri. *Tüba-Ar*, 7, 143-161.
- Şahin, R. (2020). Spätantike Sigillaten aus Adramytteion (Ören / Balıkesir): Eine Überregionale Materialanalyse, *Anadolu Araştırmaları*, 23, 215-259. <https://doi.org/10.26650/anar.2020.23.829148>
- Şimşek, C. (2021). Kabartmalı kâseler. C. Şimşek (Ed.), *Laodikeia Kilisesi sondaj buluntuları: Hellenistik Dönem seramiği içinde* (s. 77-94). Ege.
- Şimşek, C., & Arı, A. (2021). Basit astarlı seramikler. C. Şimşek (Ed.), *Laodikeia Kilisesi sondaj buluntuları: Hellenistik Dönem seramiği içinde* (s. 53-68). Ege.
- Şimşek, C., & Bilgin, M. (2018). Laodikeia Geç Antik Çağ seramikleri. C. Şimşek & T. Kaçar (Ed.), *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve çevresi içinde* (s. 175-199). Ege.
- Tamer, D., & Erol, A. F. (2023). Cıngırt Kayası'nda ele geçen Geç Hellenistik - Roma Erken İmparatorluk Dönemi kırmızı astarlı seramikler. *Propontica*, 1(2), 107-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/propontica/article/1312905>
- Tekkök-Karaöz, B. (2023). Late Roman West Asia Minor light colored ware from Granicus surveyed sites. *SRMKA*, 5, 104-132. <https://doi.org/10.55061/srmka.1226371>
- Thompson, H. A. (1934). Two centuries of Hellenistic pottery. *Hesperia*, 3(4), 311-476. <https://www.ascsa.edu.gr/uploads/media/hesperia/146611.pdf>
- Ünlü, A. (2009). İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir grup Megara kâsesi baskı kalıbı. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 79, 19-24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/arkeoloji-etnografya/article/1047884>

- Winckelmann, J. J. (1776). *Geschichte der Kunst des Alterthums*. Binz. https://archive.org/details/bub_gb_yyEVAAAAQAAJ/page/56/mode/2up
- Yavuz, H. (2007). *Hellenistik dönem tabakları ve kâselerinin kronolojik gelişimi ve sorunları*. (Tez No: 214514) [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi-Aydın]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yener, Ş. (2018). Patara’da bulunan mangal ataçları. *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması - II: Anadolu Akdenizi içinde* (ss. 807-835).

İnternet Kaynakları

URL 1: <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-firnis-6457>

(Erişim tarihi: 19.01.1026)

URL 2: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/cup>

(Erişim tarihi: 19.01.1026)

URL 3: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim tarihi: 15.01.1026)

URL 4: <https://hanterra.com/blog/astar-ve-engob-arasindaki-fark-nedir-5934.html>

(Erişim tarihi: 15.01.1026)

URL 5: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/attache/6188>

(Erişim tarihi: 15.01.1026)

Extended Abstract

The earliest known studies in the field of classical archaeology as a positive science began in the second half of the 18th century at the hands of Western scientists. Consequently, many Turkish ancient ceramic terms have emerged through the adoption of terms established in Western scientific literature. However, words adapted from Western languages into Turkish are problematic in different contexts. This study examines Turkish publications related to ancient ceramics, such as articles, papers and monographs. The problems associated with using ancient ceramic terminology in publications have been evaluated under three headings. Recommendations for resolving these issues, as well as alternative terms for words that have been used incorrectly, have been provided.

The first problematic group consists of terms that are used incorrectly or inconsistently in Western literature and are therefore transferred to Turkish in the same way. An example of this is ‘firnis’ (correct term: ‘glossy clay paint’). Although the term ‘firnis’, derived from the word ‘vernice’ in Italian, began to be used in both Western and Turkish scientific literature to refer to black, glossy clay paint, it has frequently been emphasised since the early 2000s in both types of literature that this is a terminological error. A similar situation applies to the Megarian Bowl. While these terms have largely been abandoned in contemporary English and German literature, they remain relevant in Turkish writing. Therefore, while some terms that were incorrectly transferred from Western scientific literature to Turkish are gradually being replaced by more logical terms in Western literature, it takes time for this change to be reflected in Turkish scientific literature. Consequently, it is imperative to regularly review and update ancient ceramic terms in order to avoid becoming disconnected from the international scientific language.

The second category of terms that causes issues in the usage of Turkish literature consists of technical terms that have been incorrectly adapted from Western languages into Turkish. For instance, ‘cup’ as ‘kâse’ fall under this heading. For example: In English, the term ‘cup’ is used instead of ‘kyliks’, which has been translated into Turkish as ‘kâse’. However, ‘kâse’ is not particularly appropriate for describing the kyliks, which is a tall, stemmed, wide and shallow drinking vessel. In such cases, it would be more appropriate to use the Greek or Latin names of the vessel forms. Indeed, vessel forms with no direct contemporary equivalent in modern languages are not limited to the ‘kyliks’. Drinking vessels such as skyphoi and kantharoi are also described by their original Greek names. Alternatively, modern researchers sometimes assign specific names to certain forms to facilitate classification. For instance, a skyphos with a wider mouth and squat body is known as a ‘bolsal’. This term is artificial, derived from the first syllables of Bologna and Saloniki (i.e. the Italian and Greek names for these cities, respectively), where the form is most prevalent. A similar approach is taken with pelikes, a form related to amphorae. This vessel, which is fundamentally similar to table amphorae, is distinguished by its high handle and wide mouth, and is referred to as a ‘pelike’ in modern research.

The concepts that are well established in Western scientific literature but are either absent from Turkish literature or are expressed using different words or phrases constitute the third problematic category that requires attention. Terminological gaps or the use of multiple Turkish terms corresponding to an established term in Western languages must be carefully addressed. To this end, it is essential to find common, established terms that most accurately convey the concept and have a logical basis. Furthermore, it is important not only to use established terms, but also to prefer and use only one of the different spellings of a term (e.g. ataş, ataç etc.). Such approaches will be an important step towards Turkish becoming a language of science.

Consequently, in order for Ancient Greek ceramic terms to be firmly established in Turkish scientific literature, systematic studies in this field are required to provide them with solid linguistic foundations and a well-established tradition. For this purpose, the recommendations can be summarised as follows:

1. Instead of directly translating a term from Western languages into Turkish, Turkish terms with a logical basis should be found, taking into account aspects such as production material, form, manufacturing technique and decoration style.
2. If no Turkish word can be found that corresponds to the concept in question, priority should be given to the Greek or Latin name used for the concept in antiquity.
3. In Turkish consistent use of established, standardised terms should be encouraged.
4. The lack of a comprehensive dictionary of ancient ceramic terms represents a significant gap in Turkish literature. A dictionary of terminology that details the etymological origins of terms and other factors that influence the naming of concepts should be compiled in collaboration with experts in the field of ancient ceramics and scientists specialising in Turkish linguistics. Workshops should also be organised to establish systematic Turkish terminology. The ideas discussed at these workshops should be published and presented to the scientific community.